

6. Тіньовий звіт до розділу 23 «Правосуддя та фундаментальні права» та розділу 24 «Юстиція, свобода та безпека» Звіту Європейської комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення Європейського Союзу у 2024 році. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/shadow-report-2025-ua-1.pdf>

Карпенко Микола Іванович

головний науковий співробітник
Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук
України», доктор юридичних наук,
доцент

Ферьєва Наталія Петрівна

доцент кафедри кримінального права
та кримінології навчально-наукового
інституту права та психології НАВС,
доктор філософії

**АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ В ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ЩОДО ОСІБ ТА КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВопорушень, вчинених на території України**

Міжнародний кримінальний суд (далі - МКС) [1] є постійно діючим органом міжнародного правосуддя, уповноваженим здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за вчинення міжнародних злочинів, визначених у Римському статуті Міжнародного кримінального суду, який набув чинності з 01.07.2002 р. після його ратифікації більш ніж 60 державами. МКС займається переслідуванням осіб за воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид, передбачених розділом XX Особливої частини Кримінального кодексу України, і є важливою складовою сучасного розвитку міжнародного гуманітарного права (далі - МГП).

Римський статут, підписаний представником України 20.01.2000 р., поруч із іншими міжнародними договорами в галузі МГП, визнаними Україною, став одним із визначальних міжнародно-правових документів кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Але ратифікований Верховною Радою України він був не відразу. До моменту ратифікації, Україна двічі визнавала юрисдикцію МКС шляхом подання декларацій у 2014 [2] та 2015 рр. [3], що дозволило МКС розпочати розслідування злочинів, пов'язаних з подіями в Криму та на Донбасі. Ратифікація Римського статуту 21.08.2024 р. [4] посприяла тому, що з 01.01.2025 р. Україна стала повноправною 125-ю державою-учасницею МКС, отримавши всі права та обов'язки повноправного члена Суду. Україна

отримала можливості для більш змістовної співпраці з Судом у питаннях, пов'язаних із притягненням осіб до кримінальної відповідальності за вчинені кримінальні правопорушення.

За визначенням Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, юрисдикція МКС є лише доповненням до національної юрисдикції, і виступає як самостійна тільки в тому випадку, коли національні системи правосуддя не працюють. Відповідно до принципу “компліментарності” МКС вона буде діяти лише у тих випадках, коли національні суди не можуть чи не хочуть боротися зі злочинами проти миру і безпеки людства. Зокрема, коли держава не зацікавлена у переслідуванні високопосадовців, або судова система держави зруйнована [5].

Враховуючи важливість міжнародного співробітництва України і МКС для розслідування та кримінального переслідування злочинів, що належать до юрисдикції Суду, нагадуючи, що 28.02.2022 р. Прокурор МКС повідомив про намір розпочати розслідування в Україні злочинів, вчинених представниками російської федерації та іншими особами, беручи до уваги отримане Прокурором МКС звернення від 41 держави, представники Кабінету Міністрів України і МКС підписали Угоду про створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні [6].

Крім того, 23.03.2023 р. в м. Гаага була підписана Угода про співробітництво між Офісом Генерального прокурора України та Міжнародним кримінальним судом. Метою цього документа є створення правової основи для оперативного розслідування злочинів, вчинених на території України. Одночасно він закріпив механізм взаємодії у розслідуванні воєнних злочинів рф. 14.09.2023 р. в м. Києві офіційно був відкритий «польовий офіс» МКС, який є найбільшим представництвом Суду за межами Гааги.

Ратифікація Римського статуту Україною є важливим рішенням до міжнародного правосуддя в умовах російської агресії. Для ефективної реалізації рішень МКС потребується подальша адаптація національного законодавства до вимог МКС щодо подальшого посилення співпраці з Судом та іншими суб'єктами міжнародного співробітництва, а також подолання викликів, пов'язаних із виконанням вироків, а також ордерів на арешт.

Одна з проблем виконання призначених Судом покарань полягає в тому, що держави-учасниці не зобов'язані приймати осіб, засуджених за вчинення злочинів, що підпадають під юрисдикцію МКС, для відбування ними покарань, винесених Судом. Вони можуть погоджуватися або не висловити такої згоди з визначенням Суду [1, ст. 103].

Як зазначають В.М. Кузьменко, А.Ю. Піменова. наявні проблеми виконання вироків Міжнародного кримінального суду за вчинення злочинів, що підпадають під його юрисдикцію, можуть бути успішно вирішені в разі як продовження позитивного процесу зближення

внутрішньодержавних кримінальних, кримінально-процесуальних і пенітенціарних законодавств до міжнародних стандартів, так і більш широкого залучення цих стандартів і всієї міжнародно-правової бази у правозастосовну практику національних органів кримінальної юстиції [7, с. 89-90].

Більш категоричним у зазначених вище питаннях є М.І. Смирнов, який зазначає, що співробітництво центральних органів України з МКС здійснюється у порядку та з урахуванням особливостей, передбачених в першу чергу, розділом IX² «Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» Кримінального процесуального кодексу України, норми якого детально регламентують порядок та особливості взаємодії правоохоронних та судових органів України з МКС у питаннях здійснення розслідування, судового розгляду та виконання рішень МКС [8, с. 120].

Беручи до уваги, що під юрисдикцію МКС підпадають злочини, які є загрозою для міжнародного миру та безпеки, в умовах регіональної нестабільності та ускладнення геополітичної обстановки необхідна подальша співпраця з МКС для досягнення кінцевої мети – притягнення всіх воєнних злочинців російської агресії проти України до кримінальної відповідальності за вчинені кримінальні правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду : міжнародний документ від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення : 08.04.2026).

2. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року від 25 лютого 2014 року № 790-VII / Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text> (дата звернення : 08.04.2026).

3. Постанова Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції МКС щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами рф та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» від 4 лютого 2015 року № 145-VIII / Відомості Верховної Ради України. 2015. № 12. Ст. 77. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text> (дата звернення : 08.04.2026).

4. Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України № 3909-IX від 21.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20> (дата звернення : 08.04.2026).

5. Щодо участі України в Римському статуті Міжнародного кримінального суду. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1471> (дата звернення : 08.04.2026).

6. Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародним кримінальним судом про створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/go/980_001-23 (дата звернення : 09.04.2026).

7. Кузьменко В.М., Піменова А.Ю. Проблеми виконання вироків Міжнародного кримінального суду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск 88: частина 4. С. 89-90.

8. Смирнов М.І. Порядок співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. Випуск 4. С. 116-120.

Коваль Богдан Вікторович

старший викладач кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук

СТАНДАРТИ РОЗУМНОГО СТРОКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

Фундаментом правосуддя, особливо кримінального, визначається його ефективність. Джерела права серед ознак ефективного правосуддя виділяють його неупередженість (безсторонність), а також швидкість без шкоди для істини. Ці завдання перед судом та учасниками провадження обумовлені таким засадницьким принципом кримінального процесу як здійснення його в розумний строк. Проте в умовах війни дотримання такого балансу значно ускладнюється та потребує нових підходів і законодавчих змін.

В умовах повномасштабного збройного вторгнення країни-агресора проти України, здійснення правосуддя в розумні строки ускладнюється через ряд об'єктивних факторів: введення воєнного стану, обмеженням діяльності державних інституцій на окупованих та прифронтових територіях, вчинення воєнних злочинів в умовах неочевидності, окремі учасники кримінального провадження є вимушено переміщеними або перебування на тимчасово окупованих територіях тощо. Такі обставини обумовили внесення значної кількості змін до КПК України, однак законодавцеві не вдалось у повній мірі вирішити питання забезпечення розумного строку у кримінальному